

Vikingeekspedition 1982, Angmagssalik-Nanortalik

Af John Andersen

Indledning

I forbindelse med 1000-året for Grønlands opdagelse i 982 af vikingen Erik den Røde, har den bemærkelsesværdige grønlandsfærd givet inspiration for en »ekspeditionsmand« til studier omkring Erik den Rødes rejse.

Den historiske hændelse er baggrunden for en ekspedition sommeren 1982, hvis opgave vil være en undersøgelse af Grønlands ukendte Sydøstkyst. Her er det endnu *aldrig* lykkedes at finde spor (beviser) af de i sagaerne omtalte landgange, jagthytter, skibsførlis m. m. efter Vikinger og Nordboer.

Historisk baggrund

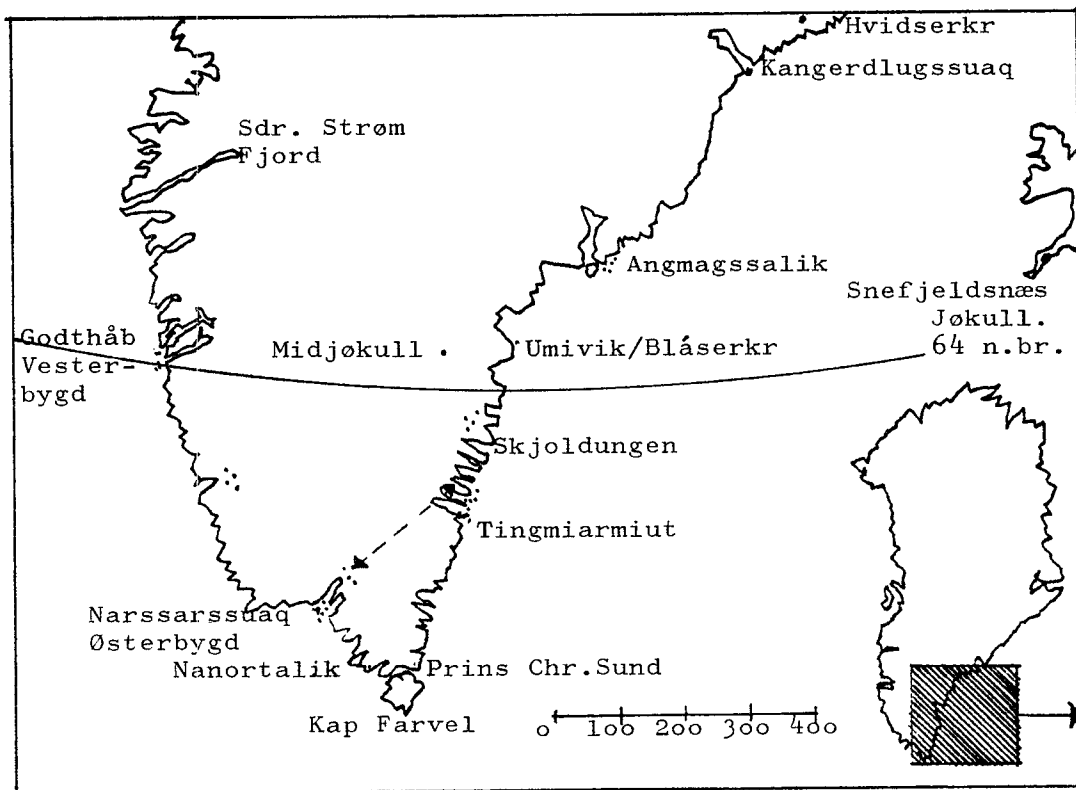
Erik den Rødes saga begynder som et skuespil midt i andet akt. Årsagen er den, at sagaerne først blev nedskrevet fra omkring år 1100 til 1250 d. v. s. efter at indvandringen og bosættelsen på Grønland var en kendsgerning og en succes.

Beretninger om hvad der fandt sted før år 982 fortaber sig i usikkerhed. Forholdene omkring Erik den Rødes flugt til Grønland, står imidlertid fuldstændig klart beskrevet.

Kort efter år 970 måtte nordmanden Thorvald Asvaldsson forlade sin hjemstavn, Jæren, syd for Stavanger, for manddrabs skyld. Med ham fulgte hans søn Erik, med tilnavnet den Røde. De bosatte sig på Drange i det nordvestlige Island. Erik den Røde kom senere i lokale stridigheder med drab til følge, blev dømt fredløs og »flygtede« mod vest sommeren 982 for at opsøge de sagnomspundne »Gunnbjørns-skær«.

Men det var ingen *tilfældig flugt*, men derimod en *nøje* planlagt ekspedition som Erik den Røde realiserede. Fra de islandske kyster styrede Erik målbevidst mod Østgrønland og syd om Kap Farvel. I tre år, perioden for den fredløse dom, rekognoscerede Erik langs den grønlandske Vestkyst. I bunden af Eriks Fjord (Tunugdkiarfik) fandt han det bedst egede sted for nordisk bosættelse i hele Grønland.

Hvad er det for kendskab Erik den Røde har, siden han ikke undersøger den grønlandske østkyst, hvortil han ankommer først? Oplysningerne er mange. Først og fremmest fra nordmanden »Gunnbjørn« der under en sejlads mod Island, engang omkring år 877, bliver

stormslået og opdager landet mod vest. Det indtræffer 100 år før Erik den Rødes afrejse fra Island. Gunnbjørns opdagelse har naturligvis tiltrukket sig stor opmærksomhed blandt de søgående vikinger, som på denne tid færdedes meget i Nordatlanten.

Sagaerne beretter da også om andre senere søfarende bl. a. Snebjørn Galti, Rolf fra Raudesand o. a., der endog havde gjort forsøg på bosætning i Østgrønland, eller kyststrækningen mellem Angmagssalik og Kap Farvel.

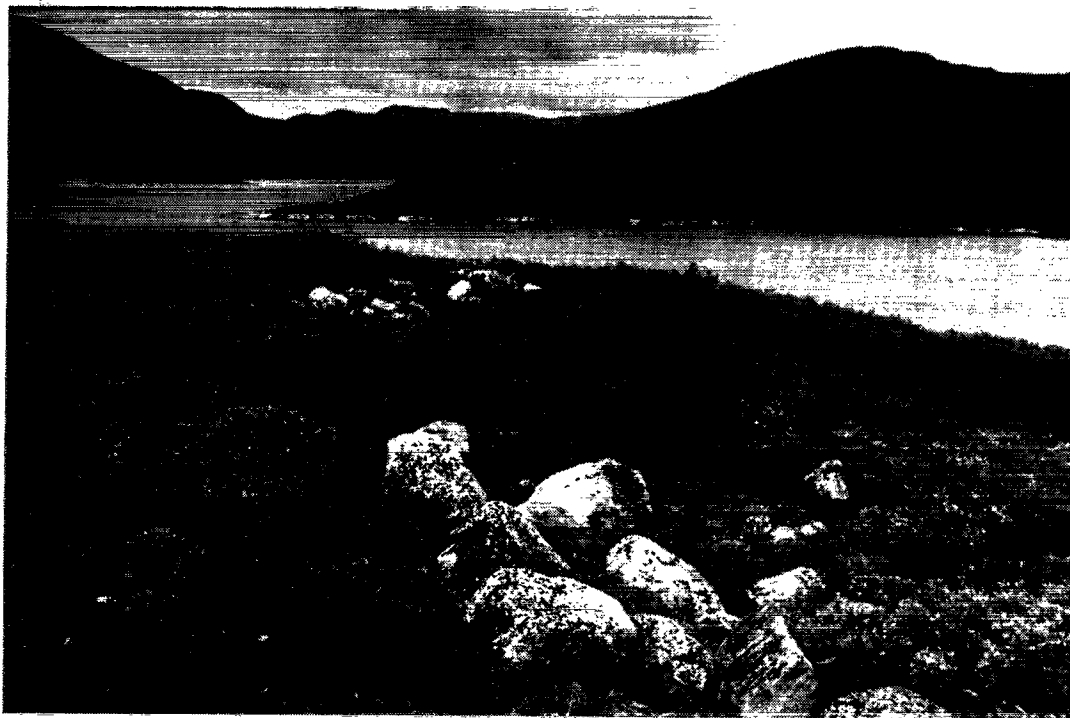
Ny viden – en hypotese

Studeres havstrømme, storiens drift og udbredelse i Østgrønland, kan der aflæses mange interessante forhold.

Storiens drift og mængde varierer meget gennem tiderne bl. a. på grund af »klimasvingninger«. Ved målinger, foretaget de sidste 75 år er det konstateret, at isens tæthed aftager betydeligt i august måned ud for 63° n. bredde.

Det er på den årstid, under gunstige isforhold, d. v. s. en varm klimaperiode (ca. 650–1250 e. v. t.) at de *første* vikinger fra omkring år 877 og frem til år 982 har berejst den grønlandske østkyst ud for 63° n. bredde, eller kystområdet mellem Tingmiarmiut og Skjoldungen. Her findes et forgrenet fjordkompleks, hvor kortvarige bosætninger d. v. s. 1–2 år periodevis har fundet sted.

Disse *første vikinger* kendte ikke alene til kysten i nord og syd, men også til

Stengærde til Nordbo-gård i det indre af Kapisigdlit/Godthåb. (Fot.: J. A.).

kysten i *vest*. I baglandet til Skjoldungen/Tingmiarmiut findes let tilgængelige fjelde på over 2000 meter. I klart vejr og medregnet indlandsisens højde og jordens kimingning er det muligt fra disse fjeldtoppe, at se over den sydlige del af indlandsisen til nunatakkerne bag Narssuarssuaq ved Eriks Fjord (Tunugdliarfik).

Erik den Rødes navigation mod Grønlands østkyst, kan tolkes på mange måder. Forskere hæfter sig imidlertid ikke specielt herved bl. a. fordi der i sagerne kun er sparsomme oplysninger. Der står: Erik sejler mod »Midjökull«, hvilket er betegnelsen på indlandsisens sydlige del. Fra Island kendte vikingerne til indlands-is, som kaldes »jökull«.

Den vestlige kurs fra Island mod Grønland ligger på 64° n. bredde og træffer netop det sted, hvor indlandsisens sydlige højdepunkt ligger i 2900 meter o. h. Da der om sommeren er et konstant højtryk over indlandsisen, har den været et fortræffeligt pejlepunkt.

Der berettes videre i sagaerne, at Erik den Røde sejler mod Midjökull til det sted, hvor den kaldes »Bláserkr«. Ved Umivik går indlandsisen helt ud i havet. Dette er stedet hvor »Midjökull« har betegnelsen »Bláserkr«.

Umivik ligger på kursen fra Snefeldsjökull på Island og indlandsisens (Midjökull) sydlige højdepunkt.

Den særdeles præcise navigationbeskrivelse mod Grønlands østkyst er op-

bygget gennem *fire* generationers erfaringer. Det er derfor en kombination af mange forskellige oplysninger som Erik den Røde har kendskab til, før han i året 982 starter sin vellykkede ekspedition fra Island til Grønlands vestkyst. Beviser på de FØRSTE VIKINGER'S tilstedeværelse i Grønland skal derfor søges i land- og kystområdet ved Skjoldungen/Tingmiarmiut i Sydøstgrønland.

Undersøgelsens indhold

Siden Knud Rasmussens 7. Thule-ekspedition i 1932–33, har *ingen* forskere forsøgt, at finde spor efter Vikinger/Nordboer i Østgrønland.

Ekspeditionens vigtigste opgave er derfor, at finde *spor* (beviser) efter de første Vikinger og senere Nordboer i Sydøstgrønland. // At sejle fra Island til Grønlands sydøstkyst med en mindre båd ville være særdeles vanskeligt, meget tidskrævende og tilmed farligt, for evt. at kunne bevise Vikingernes sejlroute til den Grønlandske østkyst før Erik den Rødes ekspedition.

Der, hvor Vikingerne/Nordboerne har været, er et præcist geografisk begrænset område, nemlig mellem Tingmiarmiut på 62° 30' n. bredde og Skjoldungen ved 63° 45' n. bredde, en kyststrækning på ca. 150 kilometer.

Hvordan kan det lade sig gennemføre, at finde spor efter Vikinger/Nordboer på den 150 km lange kyststrækning?

Det er nærliggende, at flyve med helikopter i lav højde med mange landinger i hele områdets fjordkompleks. Et sådant projekt vil imidlertid beløbe sig til adskillige millioner kroner og *kun* give et ringe udbytte.

Den anden mulighed er simpelthen, at »gå« og sejle med kajak eller åben jolle, hele området igennem. Det vil kræve betydelig mere tid, men til gengæld er sandsynligheden for at finde »noget« mange gange større.

Kan det overhovedet lade sig gøre at finde spor eller rester efter Vikinger/Nordboer?

Det er en forudsætning, at man er klar over, hvad og hvor der skal søges!

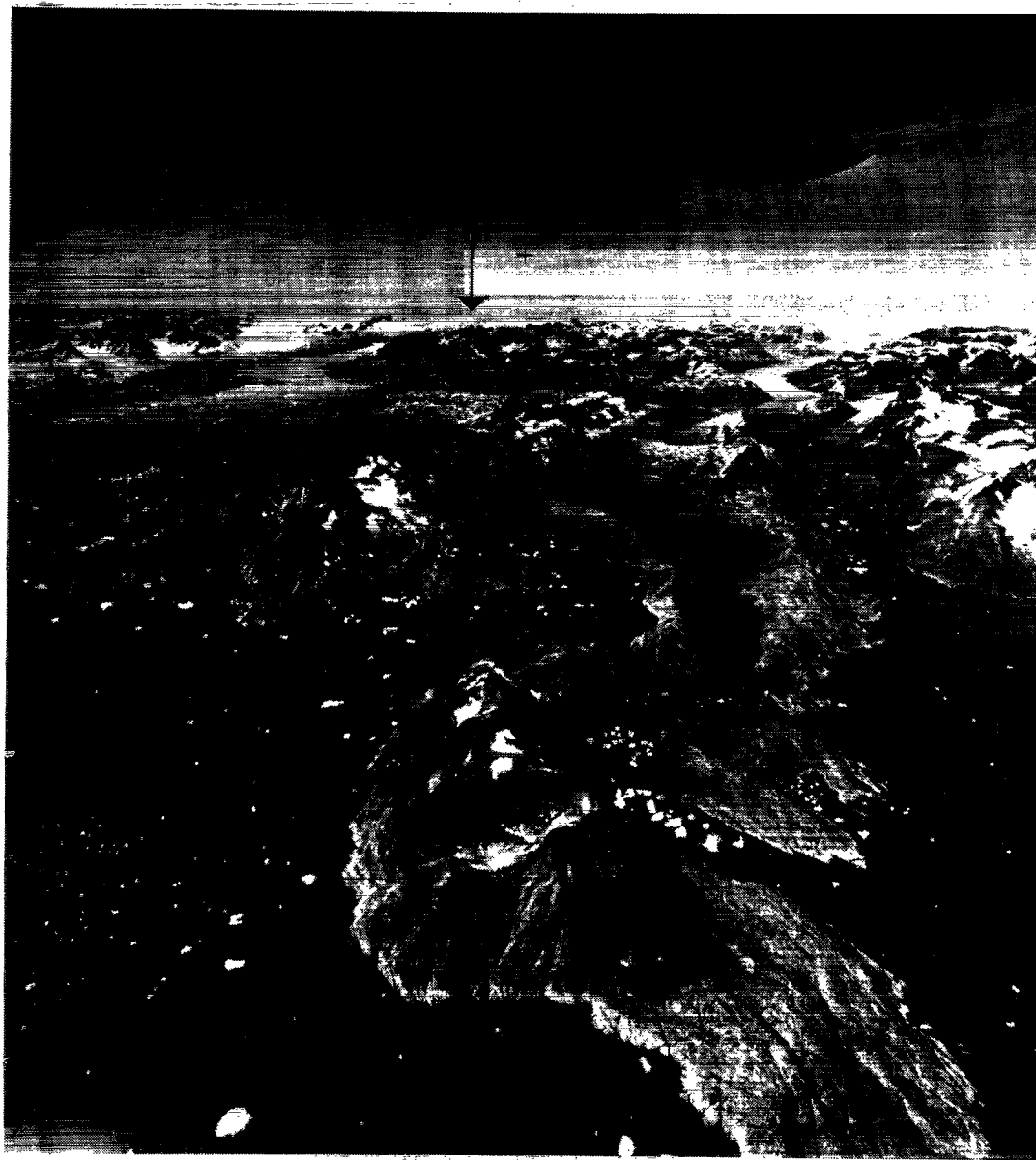
Hustomter som de findes i Vestgrønland, skal der *ikke* søges efter. Alle tidligere bebyggelser har haft interimistisk karakter, d. v. s., at der kun i meget ringe omfang har været anvendt »tunge« stenmure. Det overvejende bygningsmateriale har været skind, forskellige skibsdeler og drivtømmer, holdt på plads af 2–3 rækker sten. Det er materialer, som alt sammen er forsvundet – omdannet til humus.

Det kan *alene* på græssets højde og *fåstens* placering afgøres om der har været en tidligere Viking/Nordbo-bolig.

Hvor skal der søges efter Vikinger/Nordbo-spor?

Fjordkomplekset Skjoldungen/Tingmiarmiut består af 2–3 kilometer smalle og 50–75 kilometer dybe forgrenede fjorde med en NV-SØ orientering. Mellem fjordene ligger mange *lave* overgange, beskyttet mod havet og godt orienteret for optimal solindfald. Her vil de fleste spor være at finde. I bunden af fjordene, tæt under indlandsisen og ude ved den åbne kyst, er der kun ringe spor, som pejle- og vardeafmærkninger, grave, fælder etc.

Den planlagte ekspedition vil blive gennemført i kajak med to deltagere, jeg

Luffoto af fjordområdet ved Skjoldungen. Geodætiske Institut.

selv og en ung grønlandsk sportsmand. Baggrunden herfor er bl. a. at vi i virkeligheden skal »løbe« området igennem under rekognosceringen.

Nogle få skeptikere vil måske rejse tvivl om, det kan lykkes at finde spor

eller beviser efter Vikinger og Nordboer. Men hertil kan der kun tilføjes – at gør man ikke noget ved det – vil Sydøstgrønland vedvarende stå i usikkerhedens tegn.